

Антон Павлович Чехов

Мъка

Кому повем печал мою?...¹

---

1. Из псалтира – „С кого тъгата си да споделя?“

Вечерен здрач. Мокър сняг на парцали лениво се вие около току-що запалените фенери и на тънък мек пласт се стеле по стрехите, по конските гърбове, по раменете, по калпаците. Файтонджията Йона Потапов е целият бял, като привидение. Той се е превил, доколкото е възможно изобщо да се превие живо тяло, седи на капрата и не мръдва. Да би паднала върху него цяла пряспа, и тогава, изглежда, не би счел за нужно да отърси от себе си снега... Кончето му също е бяло и неподвижно. Със своята неподвижност, с недоद्याланата си фигура и с правите си като пръчки крака то дори отблизо прилича на евтино курабиено конче. То по всяка вероятност е потънало в мисли. Онзи, когото са откъснали от плуга, от обичайните сиви картини и са го хвърлили тук, в този водовъртеж, пълен с чудовищни светлини, нестихващ тропот и бързащи хора, не може да не мисли...

Йона и кончето му вече отколе не мръдват от мястото си. Бяха излезли от хана още преди пладне, а сефте все няма и няма. Но ето над града се спуска вечерният мрак. Бледната светлина на фенерите се сменя от ярка багра и уличната суетня става по-шумна.

– Файтонджия, на Виборгская! – чува Йона. – Файтонджия!

Йона трепва и през мигли, покрити със сняг, вижда военен в шинел с качулка.

– На Виборгская! – повтаря военният. – Бе ти да не спиш? На Виборгская!

В знак на съгласие Йона дръпва поводите, поради което от гърба на коня и от неговите рамене се посипва напластеният сняг... Военният се качва в шейната. Файтонджията подмлясква с устни, изпъва шия като лебед, понадига се и повече по навик, отколкото по необходимост, размахва камшика. Кончето също изпъва шия, криви пръчковидните си крака и колебливо потегля...

– Къде се врещ, вампирино! – още едва тръгнал, чува Йона викове от тъмната, движеща се напред-назад маса. – Къде те мъкнат дяволите? Вдясно дръж!

– Не знаеш да караш! Вдясно дръж! – сърди се военният.

Хока кочияш от карета, злобно гледа и отърсва снега от ръкава си минавач, пресякъл тичешком пътя и налетял с рамо в муцуната на кончето. Йона се върти на капрата като на тръни, мята лакти встрани и шари с очи като смахнат, сякаш не разбира къде е и защо е тук.

– Какви подлещи са всички! – жлъчно забелязва военният. – Просто напират да се сблъскат с тебе или да се наврат под коня. Надумали са се като че ли?

Йона извива очи към клиента и мърда устни... иска, види се, да каже нещо, но от гърлото му излиза само хъхрене.

– Какво? – пита военният.

Йона криви устата си в усмивка, напъва гърло и хъхри:

– А на мене, господине, такова... синът ми умря тази седмица.,

– Хм!... Че от какво умря?

Йона се извърща с цялото си тяло към клиента и казва:

– Абе кой го знае! Сигур от треска... Три дни полежа в болницата и умря... Божа воля.

– Завивай, дяволе! – еква в мрака. – Къорав ли си, дърто псе? Отваряй си зъркелите!

– Карай, карай... – казва клиентът. – Тъй и до утре няма да стигнем. Я по-бързо!

Файтонджията пак изпъва шия, понадига се и с тежка грация размахва камшика. След това няколко пъти извърща поглед към клиента, но той е затворил очи и както изглежда, не е разположен да слуша. Свалил го на Виборгская, Йона спира пред една кръчма, свива се на капрата и пак не помръдва... Мокрият сняг пак пременя в бяло него и кончето. Минават час, два...

По тротоара, като тупат силно с галошите си и се хокат помежду си, минават трима младежи: двамата са високи и тънки, третият е нисък и гърбав.

– Файтонджия, към Полицейския мост! – вика с треперлив глас гърбушкото. – Тримата... за двадесет копейки!

Йона дърпа поводите и подмляква. Двадесет копейки не е на сметка, но на него нему е до сметката... Рубла или петак – сега му е все едно, само да има клиенти... Като се бутат и сквернословят, младежите идват при шейната и тримата наведнъж се намъкват на седалката. Започва решаването на въпроса: кои двама да седнат и кой да стои прав. След дълга кавга, капризи и укори стигат до решението, че прав трябва да стои гърбавият, понеже е най-нисък.

– Хайде, карай бързо! – подканва треперливо гърбавият, като застава зад Йона и диша във врата му. – Давай! Ама пък калпак имаш, братче! По-лош в цял Петербург не можеш намери...

– Хи-и... хи-и ... – кикоти се Йона. – К'во да е...

– Я ти, к'во да е, карай по-бързо! Така ли ще караш по целия път? Да? А един по врата?...

– Главата ми се пръска... – казва единият от високите. – Вчера у Дукмасови двамата с Васка четири бутилки коняк изпихме.

– Не разбирам защо лъжеш! – ядосва се другият висок. – Лъже като дърт циганин.

– Бог да ме убие, вярно е...

– Толкова е вярно, колкото и това, че въшката кашля.

– Хи-и! – ухилва се Йона. – Ве-есели господа!

– Тю, дяволи те взели!... – възмущава се гърбавият. – Ще подкараш ли, дърта чумо, или няма да подкараш? Така ли се кара? Фрасни го с камшика! Дий, дяволе! Дий! Хубаво го шибни!

Йона усеща зад гърба си неспокойното тяло и треперливия глас на гърбушкото. Чува ругатните, които му отправят, вижда хора и полека-лека чувството на самота започва да изчезва. Гърбавият ругае, докато се задавя от цветиста, дебела псувня и избухва в кашлица. Високите заговорват за някоя си Надежда Петровна. Йона поглежда към тях. Дочакал кратка пауза, той пак поглежда назад и мъкна:

– А на мене тази седмица... такава... синът ми умря!

– Всички ще умрем... – въздъхва гърбавият, като бърше усните си след кашлицата. – Хайде, по-живо, по-живо! Господа, аз решително не мога повече да пътувам така! Кога ще ни закара той?

– Че посьживи го лекичко... по врата!

– Чуваш ли, дърта чумо? Ще ти нажуля врата!... Церемони ли се човек с такива като тебе, по-добре пеша да си ходи!... Чуваш ли, Змей Горянино? Или не те е грижа какво ти говорим?

И Йона по-скоро чува, отколкото усеща плесника по тила.

– Хи-и... – смее се той. – Весели господа... Господ здраве да им дава!

– Файтонджията, женен ли си? – пита високият.

– Аз ли? Хи-и... ве-есели господа! Сегинка една ми е жена – влажната земя... Хи-хо-хо... Гробът санким!... Глей на, синът ми умря, а аз съм жив... Чудно нещо, смъртта сбърка вратата... Вместо да влезе при мене, отиде при сина...

И Йона се обръща, за да разкаже как е умрял синът му, но гърбавият леко въздъхва и казва, че, слава богу най-после са пристигнали. Получил двадесет копейки Йона дълго гледа подир гуляйджиите, които изчезват в един тъмен вход. Той пак е сам и за него пак наставка тишина... Стихналата за кратко мъка отново оживява и раздира гърдите му с още по-голяма сила. Очите му тревожно и мъченически шарят из тълпите, които сноват от двете страни на улицата: няма ли да се намери между тези хиляди хора поне един, който да го изслуша? Но тълпите бързат, без да забелязват нито него, нито мъката му... Мъка огромна,

безгранична. Да биха се пръснали гърдите му и да би изтекла от тях мъката, цял свят комай би заляла, и при все това не се вижда. Тя е успяла да се побере в такава мъничка черупка, че и със свещ не можеш я съгледа...

Йона вижда един портиер с чувалче и решава да заприказва с него.

– Драги, колко ли ще е часът сега? – пита той.

– Минава девет... Ама защо си спрял тук? Заминавай!

Йона се отдалечава на няколко крачки, превива гръб и се отдава на мъката си... Вече смята, че е безсмислено да се обръща към хората. Но не минават и пет минути, той се изправя, тръсва глава, усетил сякаш остра болка, и дръпва поводите... Повече не може да търпи.

„Към хана – мисли си той. – Към хана!“

И кончето, сякаш доловило мисълта му, се впуска в тръс. Подир час, час и половина Йона седи вече до голямата, нечиста печка. На печката, на пода, по пейките хъркат хора. Въздухът е застоен и душен... Йона гледа спящите, почесва се и съжaliaва, че се е върнал толкова рано...

„Дори за овес не изкарах – мисли си той. – Ей я отде ми е мъката. Човек, който си отбира от занаята... който и сам е сит, и конят му е нахранен, всякогаж е спокоен...“

В единия ъгъл се надигна млад колар, сънливо сумти и посяга към ведрото с вода.

– Припи ли ти се? – пита Йона.

– Трябва да ми се е припило!

– Тъй... Наздраве... А на мене, братко, синът ми умря. Научи ли? Тази седмица в болницата... Беда!

Йона гледа какво впечатление са направили думите му, но не вижда нищо. Момъкът се е завил презглава и вече спи. Старецът въздъхва и се чеше... Както на момъка му се искаше да пие, така на него му се ще да говори. Скоро ще стане седмица, откак синът му умря, а той още с никога не е говорил като хората... Трябва да поприказва хубавичко, подробно... Да разкаже как се разболя синът му, как се мъчеше, какво казваше преди смъртта си, как умря. Трябва да опише погребението и как ходи в болницата за дрехите на покойния. На село остана дъщеря му Анися. И за нея трябва да поприказва... Пък и за какво ли не още може да поприказва сега. Слушателят трябва да охка, да въздиша, да плаче и нарежда... А с жени да говориш, е още по-добре. Жените може и да са глупачки, ама от две думи реват.

„Да ида да нагледам коня – мисли си Йона, – Всякога можеш да

спиш... Все ще се напиш...“

Той се облича и отива в обора, където е оставил коня си. Мисли за овеса, за сеното, за времето... За сина си, когато е сам, не може да мисли. .. Да поприказва за него с някого, може, но самичък да мисли и да си представя образа му, е нетърпимо тягостно...

– Ядеш ли? – пита Йона коня си, като вижда лъскавите му очи. – Яж си, яж си... Като не можахме да изкараме за овес, ще ядем сено... Да... Остарях аз вече файтон да карам... Синът ми трябваше да кара, а не аз... Той беше истински файтонджия... Само да бе жив...

Йона мълчи известно време и продължава:

– Така е, сестро кобилке. .. Няма го Кузма Йонич... Отиде си... Взе, че се гътна нахалост... Сегинка, да речем, ти си имаш жребче и на туй жребче си му родна майка... И току, да речем, това жребче умре... Нали ще ти е мъчно?

Конят дъвче, слуша и дъха върху ръцете на своя стопанин...

Йона се увлича и му разказва всичко...

1886

КРАЙ

© Рачо Стоянов, превод от руски

Антон Павлович Чехов
, 1886

Източник: <http://bezmonitor.com>

Сканиране: Тони

Антон П. Чехов, Разкази 1880–1886, Народна култура 1969

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2005>]